

**ПРИРОДОВІДПОВІДНА МОДЕЛЬ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ
КОНЦЕПЦІЇ ПРИРОДОЗНАВСТВА: УНІВЕРСАЛЬНО-
СИСТЕМНИЙ ПІДХІД**

М. О. Колесник

Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка

E-mail: marynka-san@i.ua

З універсологічних позицій можна виділити три ключових моменти в сучасній проблематиці природовідповідного підходу нової парадигми освіти: місце людини й людства, найсуворіший самоконтроль, перевага духовних цінностей над матеріальними. Викривлення моральних орієнтирів поклало початок тому періоду «без часу» у вихованні людини нової епохи, що ми зараз переживаємо. І якщо зараз відсутні приклади творчої сили культури, це означає, що ми не створили, користуючись хімічною мовою, ту «граничну концентрацію» прогресивної думки, при якій зобов'язана пройти реакція нейтралізації, і буде відновлена рівновага в духовних цінностях людини. Самоконтроль, який забезпечує плідну самоосвіту і на який здатні лише одиниці, можливий тільки в колективному служінні, розуміння глибини якого входить, але дуже повільно, у побут нормального користування людей без відтінку зайвої релігійності. Тоді по-іншому сприймається поняття "культури" – оскільки можливий баланс думок і суджень, коли рівень свідомості сполучається з розумінням себе в навколишньому просторі творчості. Сучасний рівень природознавства не тільки на рівні академічної науки, але й у світоглядній, філософській інтерпретації наукової картини світу, підтверджує, що елементарна фізика відносин у резонансі вибудовує й завдання, і способи її рішення. Природа завжди мудро повертає нашу увагу на те, що ще не пройдено, не враховано, чому необхідно навчитися. Такий необхідний духовно-естетичний прорив соціокультурного значення полягає

саме в розумінні належного місця й ролі всьому, його розвитку в часі, тоді тонка грань розрізнення здатна перетворювати характер думок, вчинків і дій людини. За словами І. Пригожина, настав час великої біфуркації або всезростаючий ріст техногенного устрою світу, або безпрецедентний злет свідомості людини.

Тому сьогодні, говорячи про нову концепцію системної освіти, варто сказати про природовідповідність, але вже в зовсім новому розумінні значення цього поняття, коли універсальність створює гравітацію навколо ідеї відродження нової людини епохи – людини, яка вмiє творити, а не відтворювати. З точки зору матеріалізму, правильним є твердження сучасного природознавства в світлі останніх відкриттів науки про те, що в нескінченно малому немає «цеглинок світобудови», в нескінченно великому немає абсолютної межі [2].

За твердженням Б. Гершунського освіта – гранично широке соціокультурне, соціально-економічне й властиво педагогічне явище. Саме тому освіта є об'єктом і дотичною сферою багатьох наук – не тільки суспільних, але й природних і навіть технічних. Саме тому, скористуємось однією з основних рис сучасного природознавства, яка вказує на універсальне явище циклічності в розвитку природи [3].

Методологічна основа формування універсальної картини світу ґрунтується на причинно-системному підході [4], що є основним при розгляді будь-яких характеристик структури змісту та динаміки навчального процесу. Але зазначимо основні поняття, якими будемо оперувати в ході наших подальших методологічних обґрунтувань.

Важливим є таке поняття, як «педагогічна система», та різні підходи до її трактування. Визначення педагогічної системи дається, як правило, опосередковано, через накладання додаткових характеристик до загального поняття систем [1].

Ми пропонуємо наступне визначення універсальної педагогічної (освітньої) системи з точки зору причинно-системного підходу. Універсальна педагогічна (освітня) система – це упорядкованість ієрархічних та синергетичних взаємозв'язків між рівнями розвитку культурно-креативної

Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі

особистості в міжособистісних, колективних, суспільних взаємодіях за принципом природовідповідності та їх скерованість на дослідження, прогнозування і моделювання умов творчого росту людини, досягнення нею повноти життя й подолання односторонності в розвитку.

Природнича освіта, як відомо, закладає основне світоглядне підґрунтя для подальшого розвитку особистості майбутнього фахівця. Тож, є необхідність побачити єдину універсальну «матрицю», яка б могла не тільки запропонувати нові шляхи світоглядної інтеграції змісту природничих дисциплін, але й забезпечити важливу функцію формування світогляду особистості.

Ми пропонуємо природовідповідну комплементарну модель освіти, що може лягти в основу концепції безперервної освіти. Оскільки кожна з природничих дисциплін має свій понятійний апарат та свою методологічну базу дослідження, уникатимемо еkleктичних комбінацій в термінології, щоб сукупність підсистем давала розуміння цілісної системи не в механічному поєднанні їх, але у змістовному осмисленні взаємозв'язків. Тому будемо користуватися загальноприйнятим методологічним апаратом науки, але з доцільним використанням біологічного понятійного апарату.

Пропонуємо поняття «компліментарність» в освітній моделі, в такому його значенні, яке б розкривало тісний і глибокий інтеграційний зв'язок між базовою світоглядною позицією, якістю, незамінної складової моделі та іншими професійними якостями та складовими, що зумовлені специфікою конкретних природничих дисциплін, що в свою чергу, слугуватиме «матрицею» для побудови освітніх курсів та забезпечить безперервність процесу в природовідповідному його значенні.

Ілюстративним є принцип у молекулярній біології, що позначає взаємну відповідність молекул біополімерів або їхніх фрагментів, що забезпечує утворення зв'язків між просторово-взаємодоповнюючими (комплементарними) фрагментами молекул або їхніх структурних фрагментів внаслідок

супермолекулярних взаємодій. Розглянемо це емке наукове визначення комплементарності в базовій структурі ДНК молекули в практиці безперервної освітньої діяльності. Іншими словами, комплементарність - це принцип доповнення, або сполучення. Але сполучення, що спричиняється доцільністю об'єднання елементарних знань за прикладом як "ключ до замка".

У такому випадку в нашому "генному апараті безперервної освіти" з'являється другий ланцюг, комплементарний на всіх етапах циклу першому, універсально-світоглядному, ланцюг, що супроводжує перший на кожному його витку, але при цьому дає своєчасні знання, що системно входять на благодатну світоглядну матрицю по різних напрямках науки й діяльності людства.

Тоді очевидним стане розуміння, навіщо освіта майбутнього повинна носити системний характер, що корелює з порядком світобудови, завчасно розкриваючи суть самого феномена людини в його значимості для природи й всесвіту.

Література

1. *Беспалько В. П.* Основы теории педагогических систем (Проблемы и методы психолого-педагогического обеспечения технических обучающих систем). / В.П. Беспалько. — Воронеж: Изд-во Воронеж.гос.ун-та, 1977. — 304 с.
2. *Веселовский В. Н.* О сущности живой материи / В. Н. Веселовский. — М., «Мысль», 1971. — 295 с.
3. *Гершунский Б. С.* Философия образования: Учебное пособие для студентов высших и средних педагогических учебных заведений / Б. С. Гершунский. — М.: Московский психолого-социальный институт, 1998. — 432 с.
4. *Поляков В. А.* Гносеология релятивизма и теория относительности сознания / В. А. Поляков. — М.: НИИ ЦПиФИ, 1999. — 108 с.